

Spravodaj
Folklórneho festivalu Východná

Číslo: 2/2009.

OBSAH

- J. Tazberík:** Dve jubileá obohacovania a prezentácie nášho folklóru (zhovára sa Š. Cífra) **2**
- M. Soukup:** Spomienky, ktoré sa nestrácajú... (perex) **4**
- Pohlady pamätníkov na minulosť folklórneho festivalu vo Východnej:**
- I. Kovačovič:** Úcta Folklórneho festivalu Východná k osobnostiam **4**
- K. Ondrejka:** Prehľad a vznik folklórnych slávností vo Východnej **5**
- P. Krupa:** Východná má meno, obci však mnohé chýba (zhovára sa M. Soukup) **6**
- Z. Bartková:** Buďte nám vítaní pod naším Kriváňom (zhovára sa M. Soukup) **7**
- J. Majerčík:** Ako sme s bratom udržali kontinuitu festivalu vo Východnej... **7**
- E. Bartko:** Východná s viacerými tvármi a pre ľudí... **8**
- L. Bačinský:** Skúška Bundovho vzácneho cimbalu vodou **8**
- P. Bútor:** Vatra pri kolibe a prílba S. Stračinu **8**
- A. Domanská:** Ja a pamätníčka? **9**
- M. Mešša:** Rezbárske sympóziu v amfiteátri FFV **10**
- V. Morávek:** Od kamery k drevu, od komornej tvorby k monumentálnym plastikám **11**
- V. Majerčík:** Kvalitatívne zlomy festivalu od jeho vzniku **12**
- A. Kalinka:** Cesty skladateľa k scénickému folklorizmu **13**
- G. Zajacová:** Očarujúca krása Východnej **13**
- M. Veselský:** Snímky z Folklórneho festivalu Východná 2008 **14**
- Mapa areálu Folklórneho festivalu Východná s legendou **15**
- Objednávka Národnej osvetly **16**

Prvá strana obálky Spravodaja FFV:
Letecký pohľad na nový areál amfiteátra
Folklórneho festivalu Východná, 2008
Foto: © Štefan Kačena

Foto na poslednej strane obálky:
© Michal Veselský

Slovensko – krajina pod Tatrami...

... a v nej sa ukryva najväčší poklad v podobe národnej kultúry a jej tradícií. Je to nevyčerpatelná studnička a dôkazom toho sú aj spomienky na tých, ktorí tvorili akúsi základnú osnovu nášho vzťahu k folklóru. Pre nás je to veľké šťastie. A odkryť tieto nádherné skvosty môžu len ľudia s čistým srdcom pre umenie. Ľudia, ktorých duša zvoní láskou a ktorí vedia počúvať srdcom. A to je aj leitmotívom 55. ročníka Folklórneho festivalu Východná 2009, ktorý s láskou naplňujú všetci zúčastnení účinkujúci z folklórnych súborov, skupín, detských folklórnych súborov, sólisti aj interpreti slova.

Hovorí sa, že láska je všetko, a umenie je cíť.

Úsilím všetkých tvorcov a interpretov tohto jubilejného ročníka festivalu je priniesť na scénu čo najkrajšie výpovede a hodnoty či už v podobe svadobných zvykov, rozprávok, piesní tancov alebo hudby. Chceme divákov správne „nakaziť“ umeleckým cítením a pocitmi, aby ich spoločne s nami preživali, a tým prispeli k spájaniu všetkých ľudí – k zmiereniu i láske.

Svadba je veľkou udalosťou, sviatkom celej rodiny, ktorá dýcha dodnes tradíciami. Svadba je očarujúca, pretože v nej vždy kraľuje láska, úcta a porozumenie. Svadobné zvyky sa reťazovite vinú cez všetky programy a spájajú sa do veľkého programu Svadba po Tatrami.

„Čo hľadáme? Krásu, pravdu, naozajstno? Ja hľadám pevný bod. Prepáčte mi za to, že ešte neviem chodiť po svete priamo, iba od vás sa to môžem naučiť. Vy ste tým pevným bodom. Vy ste ním. Naučte ma žiť, rozoznávať dobro od zlého, veď vy to viete, tisíce trápení a radostí Vás to naučilo. Iba z koreňov môžem vziať na svetlo a potom sa ťahať hore k večnému nebu. Chvilku ďalej rásť a nemusieť z ničoho stavať svet.“

Dovolila som si odcitovať Andreja Kalinku, autora cyklu hudobno-dramatických kompozícií Pevný bod. Jeho prvú časť pre herca, zbor a inštrumentálny súbor s názvom Korene a iné tvary uvidia diváci v premiére na tohtoročnom jubilejnom festivale.

Dramaturgia programov festivalu je taká rôznorodá, že si na ňom každý návštevník nájde, čo hľadá. Úprimne si želáme, aby ste, milí čítelia folklóru, nelutovali cestu do Východnej, aby to bol pre vás zážitok, ktorý ovládne vašu dušu na dlhé obdobie. A napokon ešte jeden citát: „Umenie a láska pôsobia ako Slnko – prebúdzajú energiu. Slnko, ktoré sa nikomu nevtiera. Keď zatiahneme záclonu a zatrieme okenice, slnko nám do bytu nevojde. Ale to bude len naša chyba, lebo potom budeme žiť potme,“ povedal múdry pán Ján Werich.

Jana Liptáková,
programová riaditeľka
Folklórneho festivalu Východná 2009

ROZHOVOR S GENERÁLNYM RIADITEĽOM NÁRODNÉHO OSVETOVÉHO CENTRA
PHDR. JÁNOM TAZBERÍKOM, CSC., K JUBILEJNÉMU 55. ROČNÍKU
FOLKLÓRNEHO FESTIVALU VÝCHODNÁ A 10. ROČNÍKU DNÍ TRADIČNEJ KULTÚRY

Dve jubileá obchacovania a prezentácie nášho folklóru

Národné osvetové centrum sa pod vašim vedením podieľa na organizovaní Folklórneho festivalu Východná od roku 1999 po dnešok. Ako hodnotíte postavenie, vývoj festivalu v tomto období a aktivity, ktorými ste vstúpili do jeho profilácie a na podporu jeho vnímania v spoločnosti?

Folklórny festival Východná patrí k najvýznamnejším kultúrnym podujatiam na Slovensku a právom sa nazýva sviatkom kultúry pod Tatrami. V ostatných desiatich rokoch sme sa viacerými aktivitami usilovali vrátiť mu miesto v spoločenskom vnímaní, ktoré mu právom náleží, pretože je dôležité, aby toto podujatie malo zabezpečenú aj spoločenskú podporu a mediálnu a propagačnú prezentáciu, ako aj širokú podporu priaznivcov našej tradičnej ľudovej kultúry, ktorí festivalu a tým i nášmu folklóru môžu poskytovať efektívnu a trvalú pomoc. V oblasti zvyšovania kvality programov a dramaturgie festivalu sa prehýbilo jeho prepojenie na výsledky špičkových slovenských celoštátnych postupových súťaží a prehliadok v oblasti folklóru,

festival sa obohatil o viaceré nové programy a sprievodné podujatia a v programovej skladbe sme v ostatných dvoch ročníkoch zaviedli ústredné témy festivalu – v predchádzajúcom ročníku symbol *zvona* ako sprievodcu životom človeka od narodenia po smrť a tohto roku *svadbu* ako jednému z najpôsobivejších obrazov v ľudovej tradícii.

Z hľadiska zabezpečenia zodpovedajúcej spoločenskej vážnosti a podpory festivalu sme privítali jeho garancie od významných spoločensko-politických autorít. Napríklad v predchádzajúcich ročníkoch bol garantom festivalu prezident SR Ivan Gašparovič, v minulom a tomto ročníku je jeho garantom predseda vlády SR Robert Fico. O vzraste spoločenskej prestíže festivalu hovoria aj pravidelné návštevy prezidenta republiky, ktorý je známym priaznivcom slovenského folklóru, ale aj poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, členov vlády SR, zástupcov MK SR a ďalších osobností nášho kultúrneho a spoločenského života. Za podporu festivalu v uplynulých desiatich rokoch by som chcel po-

ďakovať Ministerstvu kultúry SR, ktorého všetci ministri bez ohľadu na politickú orientáciu festival podporovali, a osobitne aj súčasnému ministrovi kultúry Marekovi Maďaričovi, ktorý festival podporuje a vníma jeho spoločenský význam. Za pomoc pri uskutočňovaní festivalu chcem poďakovať aj Liptovskému kultúrnemu stredisku, obci Východná, všetkým programovým tvorcom, členom programovej rady, organizačného výboru a množstvu dobrovoľníkov – milovníkov folklóru, ktorí pomáhajú festival organizovať.

Pred 10 rokmi vznikli Dni tradičnej kultúry. Príbližite vznik tohto projektu a jeho konkrétne aktivity.

Dni tradičnej kultúry (DTK) vznikli ako projekt, ktorý sa kreoval aj v prepojení na Folklórny festival Východná. Od druhého ročníka sa profiloval aj ako projekt medzinárodného charakteru, do ktorého sa zapojili Česko ako jeho dlhodobý dominantný partner, Maďarsko a Poľsko, a opieral sa o podporu medzinárodného združenia Višegrádska štvorka. DTK boli budované na dvoch primárnych pilieroch. Prvý – vzdelávací pilier – zahŕňal folklórne podujatia a tvorivé dielne zamerané najmä na mládež a deti. Druhý pilier smeroval k cestovnému ruchu a predstavuje projekty slúžiace ako tvorivý impulz na rozvoj cestovného ruchu v lokalite či v regióne, v ktorých sa podujatia uskutočňujú. Zo slovenskej strany sa v prvej kategórii ocitli Folklórny festival Východná, Klenovská rontouka – Gemersko-malohontské folklórne slávnosti v Klenovci,

Z prijatia prezidenta SR (druhý sprava) na Folklórnom festivale Východná 2008. Vpravo vpredu P. Krupa, starosta obce Východná. Vľavo (vzadu) J. Tazberík, generálny riaditeľ NOC, pred ním V. Bajan, predseda VÚC Bratislavského kraja

ktoré sa stretli aj v úspešnom spoločnom projekte na tému jánošíkovej tradície, tvorivá dielňa – školiťské podujatie Malí tanečníci na Štrbskom Plese, Festival cezhraničnej spolupráce – Novohradský folklórny festival v Lučenci, a gastronomicko-turistické podujatie s tvorivou dielňou pre mladých kuchárov Pod Spišským hradom – Na spišskom salaši.

Folklórny festival Východná sme vtedy zaradili medzi priority DTK, aby sme ho urobili príťažlivejším a atraktívnejším, a prepojili ho na cestovný ruch regiónu v jeho okolí. V rámci Folklórneho festivalu Východná sme vtedy vytvorili viaceré úspešné nové sprievodné podujatia. Spomeniem z nich aspoň prvý ročník Majstrovstiev Slovenska vo výrobe drevených šindľov a Súťaž o najkrajší ornamentník folklórnej skupiny, Súťaž o najkrajšie vyzdobený dom, gastronomické ochutnávky miestnych špecialít či neoficiálny pokus o rekord v uvarení najväčšieho bryndzového piroha na svete. Pri zrode týchto aktivít stála vtedajšia tlačová tajomníčka, vedúca oddelenia pre styk s verejnosťou a neskôr námestníčka generálneho riaditeľa NOC Mgr. J. Kaplanová, ktorej by som chcel touto cestou poďakovať, rovnako ako aj vtedajšiemu riaditeľovi odboru osvetovej činnosti ministerstva kultúry Mgr. S. Mičevovi za podporu Folklórneho festivalu Východná

Generálny riaditeľ NOC J. Tazberík s ministrom kultúry SR M. Maďaričom na FFV 2008

a kreovania nového celoštátneho projektu Dni tradičnej kultúry. Pozitívna odozva na spomínané sprievodné podujatia FFV a DTK medzi divákmi, aktérmi súťaží i prítomnými novinármi ukázala, že išlo o krok správnym smerom.

Aké kroky sa vám podarilo uskutočniť v oblasti mediálnej prezentácie festivalu?

V mediálnej oblasti sme okrem tlačových besied k festivalu opätovne zabezpečili v spolupráci so Slovenskou televíziou, vďaka jej súčasnému vedeniu, priamy prenos z galaprogramu festivalu, ako aj so Slovenským rozhlasom. Okrem toho má festival trvalú prezentáciu na našej internetovej stránke (www.nocka.sk/vychodna), a to nielen ročníka, ktorý sa práve koná, ale aj predchádzajúcich piatich ročníkov.

Každoročne vydávame bulletin a ďalšie sprievodné materiály, obnovili a skvalitnili sme aj vydávanie *Spravodaja FFV*, ktoré realizuje redakcia Národnej osvetvy. V rámci dokumentácie festivalu sme vydali publikáciu o programoch festivalu v uplynulých desiatich rokoch.

Posledné tri roky robí Ústav výskumu kultúry Národného osvetového centra na festivale sociologický prieskum. Na čo je zameraný a ako sú využiteľné jeho výstupy?

Prieskum odráža záujem návštevníkov o festival, a teda je využiteľný pre potreby tvorcov festivalu. Ukazuje sa však, že nejde len o hľadisko úzkeho záujmu o folklór, ale že na festival prichádza obrovské množstvo návštevníkov s motívmi, ktoré spadajú do procesov cestovného ruchu. Tento prieskum budeme prehľbovať, aby sme získavali komplexnejší prehľad napríklad aj o tom, kde návštevníci bývajú, aby sa vedelo, či sú využívané existujúce turistické kapacity. Pretože aj tieto informácie by mohli festival v budúcnosti kreaovať smerom k väčšiemu zohľadňovaniu tohto rozmeru cestovného ruchu.

Za rozhovor ďakuje
Štefan Cífra

Foto: © Ján Kuchta,
Jarmila Sendecká a Mišo Veselský

Spomienky, ktoré sa nestrácajú...

Choreografi, režiséri, tanečníci, hudobníci, speváci, osvetári, rezbári, remeselníci, ubytovatelia, stravovatelia, ľudia zo „zázemia“ festivalu, Východňanci i priatelia folklóru odinakiaľ, zvukári, technici, inšpicienti, kameramani, fotografi, zvukári, vodiči, novinári... Výpočet profesií, ktoré rok čo rok robia z Východnej Východnú vždy inú, by mohol byť veľmi široký. A pohľady na festival zo zorného uhla každého z nich by boli iné.

Prijmite od nás do vienka Folklórneho festivalu Východná 2009 aspoň niekoľko obzretí sa za tým, čo z festivalu robí zážitok, na ktorý sa nezabúda – od pamätníkov Ladislava Bačinského, Emila Bartka, Zuzany Bartkovej, Pavla Bútora, Adriady Domanskej, Martina Meššu, Igora Kovačoviča, Pavla Krupu, Jozefa Majerčíka, Klimenta Ondrejku, Gabriely Zajacovej...

Milan Soukup, tlačový tajomník Folklórneho festivalu Východná 2009

I. Kovačovič

ÚCTA VÝCHODNEJ A OSOBNOSTIAM FOLKLÓRNEHO HNUTIA

Je tu jubilejný festival vo Východnej a patrí sa všetkým, ktorí s týmto vzácnym kultúrnym sviatkom po mnohé roky žili, podieľali sa na jeho profilovaní, aj tým, ktorí si tento náš národný festival vysoko vážia a z hĺbky svojich srdc obdivujú, všetko, čo ponúka z hodnôt našej tradičnej i národnej kultúry, vysloviť aspoň niekoľko viet úcty a vďaky.

Patrí sa aj mne, lebo som pri festivale vo Východnej strávil plných 53 rokov svojho života. Na jeho javisku som bol s folkloristami z rodnej Kokavy ako tanečník už roku 1956. Roku 1958 som získal na východnianskej scéne titul Najlepší tanečník Východnej a od roku 1963 až po dnešné časy som s Východnou zviazaný nielen ako účinkujúci či vedúci sú-

boru Partizán, ale aj ako autor vyše 40 scénických programov, tvorca dlhodobých koncepcií smerovania festivalu, člen i predseda jeho programovej rady. Moju zviazanosť s festivalom mi roku 1998 potvrdili aj čestným občianstvom Východnej, ktoré si mimoriadne vysoko vážim. Moje pevné spojenie s Východnou v sebe obsahuje veľmi veľa prežitých dní, mnohé stretnutia s ľuďmi, veľa zážitkov. No najmä veľa úcty v mojom vnútri voči všetkým spoločne prežitým rokom a voči všetkým vzácnym ľuďom, s ktorými som sa vo Východnej a v súvislosti s Východnou stretal na celom Slovensku.

Osobné poďakovanie tým, čo sa zaslúžili

Za všetky spolu prežité roky sa chcem pri tohtoročnom jubileu festivalu poďakovať:

- tým, ktorí formovali môj svet a dnes mi často chýbajú,
- tým, ktorí mi dávali školu života a mám to šťastie, že ich aj dnes stretávam,
- tým, ktorí spolu so mnou rástli a dnes Východnej venujú, čo treba, a pokračujú v tom, čo začali ich predchodcovia,
- tým, ktorí spolu so mnou priviedli pred 35 rokmi na scénu Východnej súbor Partizán, a nielen to, ale aj že sa podieľali na profilácii festivalu a nezištne mu aj slúžili,
- tým, ktorí pred 41 rokmi priviedli do Východnej Slovákov zo sveta pod záštitou národnej ustanovizne Matice slovenskej,
- tým, ktorí každým rokom prinášajú na scénu amfiteátra mimoriadne

vzácné hodnoty našej kultúry a veľmi obetavo sa im s láskou venujú.

A chcem sa verejne poďakovať a pokloniť aj celej mojej rodine, ktorá mi pomáhala a umožňovala naplno sa venovať odkazom slovenských rodov v programoch Východnej.

Nezabudnuteľní ľudia

Mien by bolo veľmi veľa, ale spomeniem aspoň niektoré. Verím, že ich prostredníctvom sa aj tým nespomenutým hlboko pokloním a poďakujem. Klaniam sa a dakujem Mikímu Senkovi, Ctiborovi Tahymu, Petrovi Švorcovi, Svetovi Švehlákovi, Nasírovi Zoberimu, Marienke Stolarovej, Zlatke Hučíkovej, Janíkovi Vyparinovi, Svetovi Stračinovi, Milankovi Chvastekovi, ale aj Nadke Gilániovej, Elenke Krankusovej, Jožkovi Majerčíkovi, Vilovi Gruskovi, Štefanovi Nosáľovi, Klimovi Ondrejko, Stanovi Dúžekovi, Marienke Mázorovej, manželom Glonekovicom, Hanke Hulejovej, Vojtovi Littvovi, Vladovi Majerčíkovi, Vladovi Kyseľovi, Milanovi Hviždákovi, Štefimu Kocákovi, Paľovi Bútorovi, Ferkovi Belíkovi, Marienke Palasthyovej-Kočišovej, Vladovi Urbanovi, Janovi Blahovi, Dušanovi Šúrovi a mnohým ďalším. Ďakujem za všetko, čo som s Východnou prežil, spevákom, muzikantom a tanečníkom z tých vyše 1 500 obcí Slovenska a tým zo súborov, ktorí vo Východnej účinkovali. Som vďačný i tým, ktorí čo len raz do Východnej prišli, lebo všetci predstavovali to najlepšie, čo v sebe my Slováci máme zdedené po predkoch. Platí to však aj o všetkých tých, ktorí do podtatranskej Východnej

prichádzali z iných končín sveta. Klaniam sa všetkým bez rozdielu. Ďakujem všetkým obyvateľom Východnej, že napriek zložitostiam života si uchovali v sebe úctu k tradíciám predkov i k svojmu festivalu, ktorý dokázali vždy ochrániť pre seba i pre iných.

Škola lásky a múdrosti

Rád by som odkázal všetkým, ktorí „robia“ Východnú dnes, a asi aj tým, ktorí budú ďalej pokračovať: Budem rád, keď budú dobre čítať a poznať históriu, keď budú mať v úcte svojich predchodcov a budú sa od nich učiť najmä múdrosti v rozhodovaní i konaní. Budem rád, keď si pokračovatelia budú vysoko vážiť našu vlasť a v nej všetkých, ktorí k tradičnej ľudovej kultúre pristupujú s láskou, lebo naša krajina je síce malá rozlohou, ale je plná ľudských rodov s nevšedným nadaním a veľkou kultúrou ducha, a tieto svoje vlastnosti povýšili rokmi vo Východnej na svoje najvzácnejšie vlastnosti.

Prínos festivalu vo Východnej pre národ a vlasť

Hlboko sa klaniam pred všetkým, čo festival vo Východnej za 55 rokov priniesol pre náš národ a našu vlasť, a želim festivalu rovnako ako obci Východná, aby sa im darilo, aby opeknievali spolu v každom čase života. Jubilujúcemu festivalu želim, aby chránil svoje poslanie, aby vštepoval mladým i starším do srdc jedinečnosť našej kultúry a vychovával všetkých ľudí k hrdosti na našu otčinu, k hrdosti ku kresťanským symbolom našej krajiny, k hrdosti na svoje rody usídlené pod majestátnym Kriváňom – pod ktorým sa zrodil sviatok nad všetky sviatky – sviatok národnej kultúry vo Východnej. Východná, to sú najľudskejší ľudia, ktorých si treba vážiť a ctíť, a najmä nezabúdať na nich, lebo to boli a sú osobnosti národa, ktoré svojim nadaním a prácou vysoko vyzdvihli kultúru slovenského človeka. Východná je krásavica, ktorá si zasluhuje opateru, ochranu, lásku i úctu a za slúži si poctu najvyššiu.

Igor Kovačovič,
odborný pracovník v oblasti
folkloru, režisér a choreograf

K. Ondrejka

PREHISTÓRIA FOLKLÓRNYCH SLÁVNOSTÍ VO VÝCHODNEJ

Doslova revolučné, pred pamätným rokom 1945 temer neslýchané hnutie súborov, krúžkov a skupín ľudového tanca si vynútilo také podujatia, ako sú súťaž, prehliadky, festivaly a slávnosti. Celkom zákonite. Náhodnosť bola v tom, že zapálení Východňani – členovia miestnej tanečnej skupiny – sa pustili do organizovania kultúrneho podujatia, samozrejme, ani netušiac, k čomu všetkému ich podnet dovedie, ako ich semiačko v priaznivej kultúrno-spoločenskej pôde rýchlo vzrastie v košatý strom okresného, krajského, ba až celoštátneho významu.

Vo Východnej sa z času na čas zorganizovala skupina tanečníkov a spevákov ešte pred prvou svetovou vojnou, podobne ako v blízkom Važci a Štrbe a v niektorých ďalších dedinách Slovenska. Vystupovaním sa medzi takými menami ako Helpa, Kubra, Liptovské Sliače, Ždiar dostali do vedomia kultúrnych činiteľov a záujemcov i mená liptovských podtatranských obcí. Nuž nie div, že na strážnických slávnostiach – zanedlho po ich lokálnych začiatkoch – figuruje reprezentantmi svojej hudby, piesní a tancov i Východná. Pri opätovnej návšteve roku 1952 si Východňanky a Východňanci získali srdcia tisícov divákov spontánnosťou, prirodzenosťou, a najmä náročnými improvizáčnymi výkonmi tanečníkov-sólistov. Jednoznačne sa stali miláčikmi Strážnice. K úspechom im veľkou mierou prispeli Jozef Majerčík – tanečník SĽUK-u, Michal Le-

hotský – tanečník Lúčnice, štvorročný výborný tanečník Janko Petrenka a Adam Gajdoš. V takomto radostnom ovzduší vznikla i myšlienka, že by sa v malom rozsahu mohli zorganizovať obdobné slávnosti i na Slovensku – vo Východnej. Slovo k slovu, myšlienka k myšlienke – a vzniklo pevné predsavzatie.

Vznik slávností

Po návrate domov dobrá myšlienka nezapadla do zabudnutia. Naopak, občania na čele so súboristami ako niekdajší predseda MNV Martin Debnár, Ján Petrenka st., Michal Lehotský, Adam Gajdoš, Juraj Halahija, Adam Vechter, Ján Jurčo, Zuzka Gábríková-Bartková a iní prikrčili k svojpomocnej práci: zbudovali provízorne pódium, upravením terénu niekdajšej bane na štrk a hlinu vytvorili nenáročné prostredie okolo pódia, pozvali kolektívy z neďalekého okolia a roku 1953 sa už prvý raz uskutočnili východňanske slávnosti ľudového spevu a tanca. Myšlienka zaujala ďalších ľudí z Východnej a Liptovského Hrádku, mala stále viac žičlivcov.

Ak miestne slávnosti roku 1952 usporiadané len domácou skupinou a žiackym súborom zaznamenali návštevu len asi 800 ľudí, v roku 1953 predvádzali už svoje ukážky na provízornom pódii interpreti z Východnej, Važca, Štrby, Liptovskej Tepličky, Hladovky a Sihelného asi pred 2 500 divákmi rozmiestnenými na okolitých vyvýšeninách. V roku 1954 zavŕšil vystúpenia Vršatca z Dubnice nad Váhom, Grafocelpapu z Ružomberka, Východnej, Važca, Štrby, Liptovskej Kokavy, Čierneho Balogu, Očovej, Kráľovej hole z Pohorelej, Hladovky profesionálny Slovenský ľudový umelecký kolektív pred asi 6 000 návštevníkmi. A roku 1955 už prišlo 12 000 a podľa niektorých 15 – 20 000 ľudí zvedavých na program, na vytvorení ktorého sa okrem účinkujúcich a ich vedúcich podieľal prípravný výbor zložený hlavne z pracovníkov MNV, Osvetovej besedy vo Východnej a pracovníkov ONV v Liptovskom Hrádku.

PhDr. Kliment Ondrejka, CSc.,
národopisec, folklorista

Foto: © Ján Kuchta

ROZHOVOR SO STAROSTOM OBCE VÝCHODNÁ PAVLOM KRUPOM

*Východná má meno,
obci však ešte mnohé chýba*

Východná si tohto roku pripomenie 740. výročie prvej písomnej zmienky o obci, ktorá dnes má partnerov aj v zahraničí. Ako vnímate zahraničných folkloristov na podkriváňskych pódiiach?

Na mňa osobne pôsobia aj folklórne súbory zo štátov, s ktorými máme partnerstvo. Obec Východná má partnerov v Taliansku v obci Monte Mignao, to je toskánska horská obec, a Villa Nuova Solero v Piemonte blízko francúzskych hraníc. V Rumunsku máme partnerov v meste Nadlak. Keď teda prídu folklórne skupiny a súbory z týchto krajín, je mi to bližšie. V okamihu si človek zaspomína na pekné zážitky pri svojich priateľoch v partnerských obciach. Z našich partnerských obcí tu však zatiaľ nikto neúčinkoval. Hoci napríklad v Nadlaku je vynikajúci folklórny súbor Salašan. Ten však vystupuje v Detve so Slováckmi žijúcimi v zahraničí.

Čo by sa mohlo v dedine zmeňte, aby to spĺňalo potrebné kritériá pre organizovanie festivalu?

Všetko si vyžaduje obrovské finančné prostriedky. Do hotelierstva

a do ubytovania. Tie financie tu prosto nie sú, ani v blízkom okolí, pokiaľ viem. Neexistuje tu silnejšia finančná skupina, ktorá by postavila hotelový komplex, kde by našli ľudia možnosť stravovania a ubytovania. To je to, čo tu chýba. Niektorí Východňanci vravia, že Východná z festivalu aj tak nič nemá. No – Východná má meno. Východná má z celého podujatia reklamu... V minulosti existoval ešte v roku 1972 prijatý štatút Folklorneho festivalu Východná.

Pri ňom bola taká jedna malá klauzula – požiadavky predstaviteľov Miestneho národného výboru vybaviť k plnej spokojnosti. Vtedy sme mali prioritu v riešení akýchkoľvek záležitostí.

Kolko dedina musí vložiť do jedného ročníka festivalu?

Minulý rok sme investovali do folklórneho festivalu, do prípravy, kosenia... zhruba 14 000 eur vlastných finančných prostriedkov. Náš príjem sa pohyboval na úrovni 10 tisíc eur. Keby sme to zobrali čisto v ekonomickom ponímaní, tak vznikla strata vo výške okolo 3 000 – 3 300 eur. Ale každá strata po finančnej stránke ide aj s úžitkom. S konaním folklórneho festivalu alebo aj iných podujatí prichádza reklama obce. Má omnoho vyššiu cenu ako nejaká rukoplatne získaná finančná čiastka.

Čo by ste si želali k 55. ročníku Folklorneho festivalu Východná 2009?

Dúfam, že festival bude stále existovať a že každý z nás preň urobí všetko, čo je v jeho silách. Tak, aby to bola naozaj najvrcholnejšia ukážka folklóru. Aby to bol najvýznamnejší folklórny festival a aby pretrval nás všetkých. Aby aj generácie, ktoré prídu po nás, poznali, čo je to Východná. Aby nebol problém, kto ho bude financovať.

Za rozhovor ďakuje **Milan Soukup**

Foto: © Milan Soukup
a Mišo Veselský

Starosta Východnej P. Krupa (v strede) s ministrom kultúry M. Maďaričom počas otvorenia festivalu v roku 2008

ROZHOVOR SO ZUZANOU BARTKOVOU, 77-ROČNOU TANEČNÍČKOU,
PAMÄTNÍČKOU PRVÉHO PRÍPRAVNÉHO VÝBORU FESTIVALU Z ROKU 1953

Budte nám vítaní pod našim Kriváňom

Ste pamätníčkou vzniku Slávností piesní a tancov vo Východnej, z ktorých sa vyvinul folklórny východniarsky festival. Ako to bolo?

Pochádzam z rodiny, kde oco a mama boli ochotníci, stále hrávali divadlo. Aj moja sestra. A ja som mala v láske folklór. Keď sme sa roku 1952 alebo 1953 vracali z festivalu v Strážnici, povedali sme si: „Prečo by sme to aj u nás nemohli založiť?“ Tak sa to pomaličky začalo. Bolo to najskôr obyčajné pieskovisko. My mladí ľudia sme vozili hlinu a na spôsob Strážnice sme urobili ešte prvý elipsovité amfiteáter. Robili to ochotnícki tesári. Tak to pokračovalo z roka na rok. Tešili sme sa, že sme mladí, a tancovali sme...

Spoznali ste množstvo obetavých ľudí, ktorí pripravujú Východnú... Kto patrí podľa vás medzi tých najzaslúžilejších?

Ja som robila na Miestnom národnom výbore vo Východnej, kde predsedal Martin Debnár. Šlo o zanieteného folkloristu, nuž som si mohla dovoliť pracovať v rozličných komisiách, púšťal ma na všelijaké schôdce. Martin Debnár bol veľký človek. Aj môj tanečník, sólista Mišo Lehotský. V tom čase celá partia mojich chlapcov a dievčat. Boli to veľmi krásne roky. Chlapcov už veľa pomrelo, ale keď sme chodili na rozličné vystúpenia, bolo vždy veselosti a veľkej „švandy“.

Spomínam si tiež, že na stanici bývali rodičia Janka Petrenku. Boli to dvaja folkloristi, ktorí s láskou prijímali každého, kto tam s láskou prišiel. Vonku sa varili halušky a podávalo kyslé mlieko. Pomreli už. Na tých rada spomínam. Ale všetkých sme s láskou prijímali. S Chvastekom som bola dobrá kamarátka, chodili sme po všelijakých „sólach“...

Je dnes Východná iná, ako boli tie prvé?

Mrzí ma, že obec Východná po toľkých rokoch akosi nič nezískala. Hlavná ulica, kadiaľ ide sprievod, je stará, špinavá. Ľudia nemajú na to, že by si to dali do poriadku... Obecny

úrad nemá na to, aby prispel ľuďom, aby si trošku vybielili okolie a domy. Roky rokúce bolo tak, že sa museli účinkujúci chodiť ubytovávať do okolitých dedín. Za toľké roky že by sa nemohol postaviť nejaký hotel, ktorý by týchto ľudí prichýlil?! To ma mrzí...

Na kolkých festivaloch vo Východnej ste aj sama účinkovali ako tanečníčka a speváčka?

Skoro na každom. Ako vydatá som len spievala so ženami. Teraz je už nový amfiteáter. Krásny. Aj som pri 50. ročníku Východnej ódu naň napísala a prednášala ju pred slovenským prezidentom Ivanom Gašparovičom. Ale nevidela som to, že sa za mnou na scéne premieta môj obraz z čias, keď som bola 18-ročná. Takto som recitovala: „Naše slávnosti slávia dnes veľký deň, nový šat ob-

liekli, splnil sa dávny sen, tak spievaj, Východná, a nech trvá veky, jak bralá tatranské a či dravé toky, veď, kde sú tie roky? Roky päťdesiate, keď sme začínali. Hlinu sme vozili a potom si s Mišom sólo zadrepčili: *Joj, keď som ja konôpky močia... (To som spievala.)* Žehnaj, Bože, žehnaj, to nádherné dielo a mne sa zo srdca povedať by chcelo, budte nám vítaní, pod našim Kriváňom, tu, kde Váh sa perlí, šuhaj ovce hladká, kde klasov spev sa vlní po údolí, kde u nôh križa kľačí moja matka, krásna si mi, krásna, domovina sladká.“

Čo by ste odkázali ľuďom, ktorí ešte vo Východnej neboli, prečo sa oplatí prísť nadýchať sa atmosféry festivalu?

Viete, čo je nádhera? Večer, keď mesiac svieti nad vami, v pozadí máte Kriváň, je to prekrásny pohľad. Je tu plno veselosti. Naozaj sa sem oplatí prísť.

Za rozhovor ďakuje **Milan Soukup**

J. Majerčík

**AKO SME S BRATOM
UDRŽALI KONTINUITU
FESTIVALU VO VÝCHODNEJ**

Keď sa v jednom roku folklórny festival vo Východnej presťahoval na základe administratívneho rozhodnutia do Banskej Bystrice, robil som tam jeden program.

Keď som sa vracal z Bystrice do rodnej Východnej, stretli sme sa s mojím bratom v obci, a keďže bol

výborným tanečníkom a aj jemu bolo ľúto, že nám Východnú vzali z Východnej, povedali sme si, musíme ten chronologický postup dodržať, a tak sme sa zišli v nedeľu v amfiteátri vo Východnej. Zavolali sme aj východniarskych cigánskych muzikantov Zubajovcov, celá kolónia tam prišla. Brat mal práve vtedy narodeniny, zobral so sebou aj nejaké občerstvenie a niečo na vypitie. Vyšli sme na prázdne pódium a popri tej cigánskej muzike sme si zatancovali. Vykrútili sme aj Cigánčatá aj Cigánky a bola to veľmi podarená veselica.

Keď sa potom zišla programová rada festivalu, povedal som na nej, že my s mojím bratom sme zachovali pokračovanie festivalu vo Východnej. Predseda programovej rady Igor Kovačovič zareagoval tak, že mi na počkanie vystavil čestné uznanie za úspešné účinkovanie bratov Majerčíkovcov na festivalovom ročníku vo Východnej (ktorý sa tam z uvedeného administratívneho rozhodnutia nekonal)...

Jozef Majerčík,
tanečník a folklorista,
rodák z Východnej

Foto: © Mišo Veselský

E. Bartko

VÝCHODNÁ S VIACERÝMI TVÁRAMI PRE ĽUDÍ...

Osobne by som bol za to, aby Východná nebola len pre folkloristov, ako nejaká ich osobná záležitosť. Mala by osloviť všetkých, ktorí sa zaujímajú o folklór, ale aj o kultúru v širšom poňatí – či už v rámci turistiky, vo vzťahu ku kultúrnemu dedičstvu alebo k histórii. Pamätám sa, že koncom 60. rokov, keď som tu začal pracovať ako študent, začali sme diskutovať o tom, že Východná by nemala byť len miestny – regionálny či slovenský festival, že by mal vyrásť. V tom čase sa začalo hovoriť o svetovej organizácii folklórnych festivalov. A my z vtedajšieho Česko-Slovenska sme ukazovali, ako by sa to dalo... Je paradoxné, že dnes, v roku 2009, medituujeme o tom, akú funkciu by mal mať folklórny festival vo Východnej. Akosi sme zabudli, že sme ho začali budovať ako prehliadku, ktorá by mala mať viac tvárí. Ona mala byť vrcholným miestom, kde by sa mohli prezentovať všetky súťaže, ktoré boli v tom čase na Slovensku zaujímavé najmä pre diváka, a nie len pre poroty a „fajšmekrov“.

Mal sa na nej pravidelne prezentovať aj vrchol všetkého profesionálneho. Preto sme začali realizovať program už vo štvrtok, aby sa folkloristom predstavil aj iný žánr, ktorý sa priamo nezaobera folklórom. Trebárs *Na skle maľované*. Alebo predstavenia baletu, činohry či muzikálu.

Samozrejme, Východná by mala byť aj komunikáciou s folklórnym zahraničím. Aby sme sem mohli pozývať zahraničné súbory na konfrontáciu aj s možnosťou výmenných podujatí.

Takže ono to vôbec nebolo koncipované len ako akýsi zjazd fanatikov. Mala to byť jedna zo súčastí kultúry, akou je aj divadlo, balet a tak ďalej. V prvom rade by však Východná mala byť pre ľudí, ktorí to berú, povedal by som, ako pasiu.

Emil Bartko,
tanečný teoretik a historik,
choreograf

Foto: © Štefan Cifra

L. Bačinský

SKŮŠKA BUNDOVHO VZÁCNEHO CIMBALU VODOU

Práve so známymi vrtochmi počasia v kraji pod Kriváňom sa vo mne uchovala spomienka, ktorá ma utvrdzuje v tom, že Folklórny festival Východná je náš najväčší, najnavštevovanejší a najobľúbenejší folklórny festival na Slovensku. Že kto sa ho odhodlá vidieť, urobí pre to všetko a obetuje čokoľvek.

Aj vtedy, asi tak pred 35 rokmi, bol amfiteáter naplnený divákmi. Nálada zo záverečného programu bola vynikajúca. Na scénu práve prichádzal Folklórny súbor Železiar so svojou chýrnou Ludovou hudbou Bundovcov. Lenže spolu s nimi prišli aj prvé, najskôr nesmelé kvapky dažďa, obloha neveštila nič dobré. V polovici programového čísla to zrazu zaburácalo, zhrmelo a spolu s ohnivými bleskami sa spustil taký lejak, že diváci nestihli ani vstať zo sedadiel. Tanečníci a muzikanti rýchlo ušli z javiska. Okrem jedného – cimbalistu Eugena Bundu. Ten vlastným telom zakrýval svoj „vzácný nástroj“ a neustále volal o pomoc – ratovať

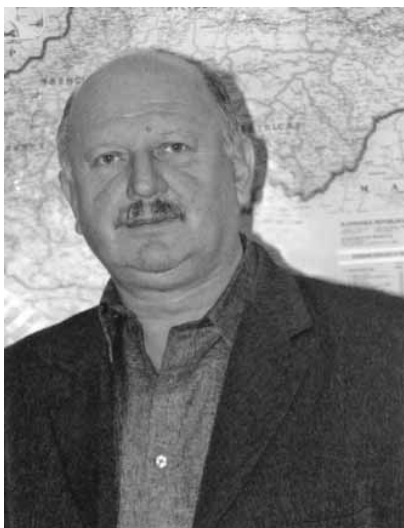
cimbal. Niekoľkí sme v zákulisí hľadali jeho poklop. Iní sa chopili cimbalu a vliekli ho do zákulisia – k autobusu. Vtom lejak akoby mávnutím čarovným prútikom ustal a z oblohy sa milo usmialo slniečko. Diváci zhodili zo seba mokré tričká, odffkali vodu z plášťov a dáždnikov a čakali ďalej. Neraz som už prenášal cimbal, ale tento bol oveľa, oveľa ťažší ako všetky pred ním. Verte-neverte, najmenej dve vedrá vody sme z neho vyliali. Eugen len horekoval, božekal, lamentoval, že už je po ňom. Už si na ňom viac nezahrá. Že sa rozsype a bude z neho len kopa triesok. Stačilo pár minút a (aj) za výdatnej pomoci hrejivých lúčov slnka organizátori scény dali do poriadku a ďalšími programovými číslami sa pokračovalo až do konca – akoby sa nič nestalo. Bolo dobré, že sme v tej ťažkej chvíli Eugena podržali. Cimbal skúšku „vodou a ohňom“ vydržal. A Eugen si na ňom ešte dlhodlho pohrával. Hoci v tom nepríjemnom roku tvrdil, že na Východnú ho už viac nikto nedostane, bol tam ešte veľa-veľakrát a tešil sa... Bolo mu tam pri srdiečku vždy dobre. Vždy sa však pozrel aj na oblohu. A keď bolo tak trochu ponuro, povedal: „No nič, my to zvládneme!“ Rovnako sme to zakaždým prežívali aj my, ktorí sme programy pre našich verných rok čo rok pripravovali, a vraveli sme si: „My to zvládneme!“ Pretože keď už tamtí naši verní prišli a vydržali, zaslúžia si, aby odišli spokojní a blažení.

Ladislav Bačinský,
choreograf, folklorista, Košice

VATRA PRI ZHORENEJ KOLIBE

Východná je fenomén. Miesto, kde sa stretávajú priatelia, kamaráti, kde sme sa aj my roky stretávali. Boli sme vtedy mladí. Nechýbala nám ani voda, ani sprcha. Ako sa hovorí, bol potok, umyli sme sa... Veľmi dobrú spomienku mám aj na rok, keď po prvýkrát zhorela zelená koliba – dolu pri ceste, kde je dnes nová súkromná koliba. Bolo to asi roku 1971 alebo 1973, keď Vilo Gruska postavil „podkovu“ – hľadisko v starom amfiteátri. Baločania hrali a do rána sme tancovali – s Cigánkami.

P. Bútor

Na druhý rok bola strašná zima. Koliba bola zhorená, nuž sme nachystali dreva a vedľa nej, tam, kde je dnes parkovisko, sa rozhorela veľká vatra. Boli tam s nami Milan Križo, Dušan Šúr, Vojto Littva, muzikanti... Spolu sme sa tam zohrievali a okolo nás ležalo veľa našich čiernych bratov. A potom nadránom, keď už svítalo, prihovoriť sa mi jedna Cigánka: „Pán Bútor, a vy ma už nepoznáte? Veď sme spolu pred rokom tancovali!“

Osviežovacia prilba Svetla Stračinu

Tých spomienok je viac – aj humorných, aj krajších, aj ťažších. Spomínam si napríklad, keď sa ľudová hudba Folklórneho súboru Šarišan vrátila z Ameriky, hudobnému skladateľovi Svetovi Stračinovi priniesli pracovnú prilbu. Takú, aké sa dnes povinne nosia na stavbách. Namontovali mu však na ňu držiaky a hadičky. V jednej hadičke mal kofolu, vodu, a v druhej borovičku a vodku – takže nemusel dvíhať poháriky, len nám podával hadičky...

Dnes sú to úsmevné, humorné spomienky. Východná je našou srdcovou záležitosťou. Ale treba ju odovzdať aj mladším. My sme si už svoje odrobili.

Pavol Bútor, folklorista, metodik
Národného osvetového centra
pre folklórne súbory,
umelecký vedúci
folklórneho súboru Lipa

JA A PAMÄTNÍČKA?

V mojich predstavách sa pamätníci spájali vždy s obrazom vážneho, seriózneho človeka, ktorý veľa zažil a prežil. Pozerám sa na svoj obraz v zrkadle – na obtiahnuté rifle, ramienkové tričko a šiltovku. Tak ja som už pamätníčka Východnej? No dobre, aj keď sa na to necítim, zažila a prežila som toho vo Východnej veľa, tak prečo nie?

Východná vždy bola, je a bude mojou „srdcovkou“. Bez ohľadu na to, čím prešla, prechádza a ešte prejde. Bez ohľadu na to, čo sa o nej popisalo, píše a popíše. Bez ohľadu na to, čo sa o nej hovorilo, hovorí a bude hovoriť.

Pre nás v rozhlase bola Východná vždy jedinečná a výnimočná. Bola pre nás sviatkom, aj keď sme ňou žili celý rok – od príprav cez priame prenosi až po vysielanie zostrihov z jednotlivých programov. Jedna Východná sa skončila a druhá sa začínala. Vo štvrtok ráno sme z redakcie znášali papiere, scenáre, písacie stroje... aj kanvicu na kávu..., ja som si pribalila šaty na javisko, šminky... a išlo sa. Naša stará rozhlasová rozheganá 1203-ka nás síce viezla dlho, ale vždy nás šťastlivo dopravila do Východnej. Hoci sme ju často cez Donovaly tlačili, aby vyšla do kopca, keď sme sa blížili k cieľu, úplne samozrejme sme začali spievať „Východná, Východná, ej, vo dva rady domy...“ a už sme vedeli, že sa všetko opäť začína. Priamy prenos, vysielanie, doslova beh na rýchle a dlhé trate z amfiteátra do kultúrneho domu a späť, mg-pásky, stiesnené priestory v prenosovom voze..., nervozita z vysielania, či všetko vyjde načas, či všetko bude vo vysielaní, ako má byť, či nezlyhajú linky..., a ešte úžasné chvíle po priamom prenose s Východniankami a ich senzačnými bryndzovými haľuškami... A naozaj, bolo to tak po celé roky.

Len trikrát nie – raz, keď sa zrušila Východná pre karanténu, raz, keď som ostala doma, lebo o mesiac sa mi narodil syn, a raz pred piatimi rokmi, keď vtedajšia šéfredaktorka pani Eva Kíapešová a programový riaditeľ Vladimír Puchala rozhodli, že z Východnej nebude vysielat Bratislava, ale Košice. Dodnes neviem prečo. Ale viem, že vtedy som pla-

A. Domanská

kala a nebola som schopná ani počúvať vysielanie. Bolo mi to ľúto. Bolo mi ľúto tej neopakovateľnej atmosféry. Chýbal mi prvý dotyk v piatok večer s priateľmi pred kultúrnym domom, zimomriavky, keď zaznela zvučka, aj moje prvé slová pre poslucháčov: „Dobrý večer z Východnej, Východná, dobrý večer.“ Bolo to tak vždy. A povedať, čo bola najkrajšie, najlepšie – to je ťažké. Ako hovorí moja priateľka – to sa nedá povedať, to treba vidieť.

Zachytiť rytmus novej generácie

Dnes má Východná moderný dizajn, iný, na aký sme boli zvyknutí – priestorovo aj programovo. Nepatrí sa mi hodnotiť jedno ani druhé. Je mi však smutno, že sa nemôžeme stretnúť pod Májkou, kde sa dalo vypiť si pohárik vína, poklebetiť... Je mi ľúto, že javisko stratilo svoju tvár, že sme sa začali deliť na VIP a ne-VIP, že sa na programy začalo nabaľovať všeličo iné. Ale asi to tak má byť. Žijeme iné tempo, veci sa menili a menia, nastupuje iná generácia, ktorá dáva Východnej svoju tvár. My sa musíme usilovať zachytiť ich rytmus, a to nie je ľahké. Ale všetko sa dá, len treba chcieť. A ja vás chcem v tejto chvíli pozdraviť tak, ako som vás zdravila z rozhlasového vysielania celé roky:

„Dobrý deň z Východnej –
Východná, dobrý deň!“

Adriana Domanská,
rozhlasová redaktorka,
moderátorka, choreografka

M. Mešša

REZBÁRSKE SYMPÓZIUM V AMFITEÁTRI

Z mnohých spomienok na festival vo Východnej rád spomínam na 50. ročník v roku 2004, keď som organizoval Kresané do dreva po prvýkrát a hneď s rekordným množstvom účastníkov – desiaty rezbári zo Slovenska a dvaja z Poľska – Andrzej Glod a Ludwig Lizoň. Jedenásť chlapov a jedna žena (ktorá mala ešte aj povinnosti v škole, kde učila, a končil sa jej školský rok na priemyslovke v Liptovskom Hrádku) – domáca Východnianka Marianna Sabaková – znalkyňa sympózia Kresané do dreva. Jej výborná diplomová práca venovaná tomuto podujatiu sa stala základom knižičky, ktorú som s ňou spolu pripravil. Po prvýkrát si vyskúšala robiť veľkú sochu i to, ako je byť na sympóziu Kresané do dreva. Ostatní všetci boli skúsení rezbári. Ich prácu som poznal z výstav a časopisov, mnohých osobne a viacerí už

boli aj vo Východnej i na podobných podujatiach. Boli to Ján Krajčí a Stano Polek z Košíc, Alexander Ladziarsky z Banskej Štiavnice, Vlado Morávek z Bratislavy, Jano Palko zo Štiavnika, Ján Procner z Handlovej, Dalo Novotný z Liptovského Hrádku, Paľo Lofaj z Likavky a moja maličkosť. Množstvo chlapov so spoločným záujmom vytvorilo výbornú atmosféru pod májkou, okolo ktorej sme rozložili topolové kláty a z nich robili sochy. Každý iný, svojskú, ktorá by hovorila o jeho tvorbe aj roky po sympóziu.

Reputácia za pitný režim

Prezidentom festivalu bol kamarát viacerých z nás, milovník folklóru, jeho mecenáš a bývalý tanečník súboru Železiar Štefan Mráz. Pán prezident nás prišiel niekoľkokrát pozrieť, ako nám ide práca, a ukázal sa ako grand, keď prispel peknou finančnou čiastkou „na pitný režim“ – minerálky, pivo, džús i niečo na zahriatie na obnovu energie pri práci či zahriatie, keď sa zvečierilo a bolo chladnejšie, a tak voľba padla na španielsky koňak. Problém bol, že v obchode mali len tri fľašky. Kúpil som jednu fľašku, o niekoľko dní ďalšiu a potom aj poslednú. Koňak bol dobrý a padlo celkom fajn spláchnuť prach z pílenia dreva a z výfukových plynov od našich „štiliek“, husquárn i iných motorových píľ, ktoré sa stali regulárnymi a významnými pomocníkmi na sochárskych sympóziách.

Neskôr, keď si návštevníci festivalu v tom obchode pýtali kvalitnejší koňak, dozvedeli sa, že nemajú.

J. Procner a herec Hafi – L. Haverl

Lebo rezbári všetok vypili. Nepovedali ale, že mali len tri fľaše, a to veru bolo pre jedenásť chlapov dvanásť až štrnásť hodín denne sa oháňajúcich sekerami, píľami, dlátami a kyjanicami ani nie po štyri poldecačky na desať dní žalostne málo.

Kúpil som aj jednu fľašu rumu, ale ten sa pil celých desať dní a ešte nám ostal aj po festivale. Takže reputáciu nám v obchode robili poriadne alkoholickú.

Spájajúca „rosa z neba“

Nadišiel záver vystúpenia a tíško sa spustil dáždič, málokto mal príplášť či dáždnik. Nebol to chladný dážď, ale hustý. Pod májkou však bolo sucho a fajn. Po vystúpení sa tam opäť zišli všetci rezbári, aj keď väčšina do nitky premočená, i množstvo divákov, lebo dážď naberá na intenzite, ale všetci v dobrej nálade z muzikálu. Nakoniec sme tí, ktorí sme ostali robiť pod májkou, nemali ani priestor rozohnať sa kyjanicou, keďže ľudí bolo ako v špičke v autobuse. Ktosi prišiel s heligónkou, potom huslisti a basy. Spievalo sa, neskôr aj tancovalo pod májkou. Spontánne, bez organizovania, vari aj veselšie ako nasledujúci večer, keď to už bolo organizované. Ale zárodok sme tvorili my, partia rezbárov, ktorá tu trávila pri robote už šiesty či siedmy deň.

Ráno o siedmej, ako každý deň počas podujatia, nás budil Janko Procner trúbením na važeckom rohu.

Zľava J. Procner, D. Novotný, S. Polek, Hafi – L. Haverl, A. Glod, J. Krajčí, M. Sabaková, L. Lizoň, M. Mešša a P. Lofaj

Že trúbil dobre a fest, môžu potvrdiť aj Východnianci, ktorí sa nás spytovali, ktoráže trúba to tak mocno a pekne ráno vytrubuje. A my, že to len preto, aby vedeli, že čas festivalu sa opäť blíži.

Aby som priblížil rok, keď to bolo, pripomeniem ešte jednu zvláštnosť, ktorú som vo Východnej toho roku prežil ako rezbár. Svoju sochu, ktorú som ten rok urobil, som pracovne nazval *Pesnička pre páva*. Deti i dospelí, ktorí sa chodili pozeráť na našu prácu, ju svorne nazvali *Páslo dievča pávy*. Dlhá stála pred šatňou pri futbalovom ihrisku. A potom pri garáži obecného úradu. Dúfam, že sa s ňou opäť stretnem, tak ako s ostatnými sochami zo všetkých ročníkov Kresaného do dreva v amfiteátri.

Martin Mešša, etnológ,
riaditeľ Múzea ľudovej
umeleckej výroby

Foto: © Milan Soukup a archív

OD KAMERY K DREVU, OD KOMORNEJ TVORBY K MONUMENTÁLNYM PLASTIKÁM

Môj rezbársky rozbeh sa datuje zhruba od roku 1985. Popri kamere som si voľne rezal a po úspechu v Prahe ma objavilo aj Slovenské národné múzeum v Bratislave. Potom sa to už rozbehlo. Vystavoval som vo vitrínach s pani Jarmilou Paličkovou vo Východnej. Aj s jej dcérou Jasnou Paličkovou. To bol taký môj prvý krok do Východnej. Samozrejme, že som Východnú už poznal z televízie. Bol som aj v Detve a na Myjave, jednoducho – robil som festivaly s kamerou. Prvý raz som sa do Východnej dostal ako sochár na výstavu so svojou komornou tvorbou. To bol kontakt. Zoznámil som sa s výtvarníkmi, ktorí tam robili monumentálne sochy. Rok-dva nato som začal aj ja.

Vo Východnej som bol doteraz desať- či dvanásťkrát... V Detve dva razy. Zo začiatku to bolo veľmi zaujímavé tým, že som sa vlastne zoznámil naživo a hlavne v práci s mojimi dnešnými kamarátmi – sochármi, ktorí robia do dreva monumentálne sochy. Mnohí sme sa tam stretali po prvý raz, predtým sme robili veci len v malom. Preto bolo zaujímavé, myslím si, že okrem Jana Plocnera sme

všetci začali veľké veci robiť po prvý raz práve vo Východnej. Ja som nemal doma priestor na také veľké sochy, ani k dispozícii veľký kus dreva.

Spájanie tanca, hudby a ľudí

Vo východnej som robil tanečníkov, začal som však basistom. V *Madone z Východnej*, ako som ju nazval, som doslova zlúčil hudobné prvky (basa) a ozdoby ženy (rozličné stuhy, čepce), prsto – výtvarné prvky. Pre mňa je na tom najzaujímavejšie, že sa mi to darí pospájať a vždy som čakal, čo na to diváci. Ľudia sa však k tomu stavajú rozlične. Tí pokročilejší to berú skôr ako úspech a tí iní skôr tak, že ktovie, čo to má byť. Ja to beriem tak, že ľudí treba posúvať. Treba ich jednoducho „křmiť“ niečím zložitejším, novším, aby „nespali“. Lebo to je najjednoduchšie – spať a vnímať len to, čo je.

Do Východnej nielen za folklórom, ale aj za dielami rezbárov

Do Východnej sa oplatí prísť, lebo je tam stále čo vidieť. Najmä pre ľudí, ktorí tam nikdy neboli. Jednak človek nepozná celé Slovensko, takže môže byť rád, že spozná krásne okolie. Vo Východnej – na „rampe“ a v sprievode – vidí fantastické ukážky kultúry celého Slovenska. Dokonca sú tam krásne ukážky prejavov zahraničných hostí hoci z Turecka, zo Severnej či z Južnej Ameriky. Hoci to môže dnes už vi-

V. Morávek so svojimi klaunami

V. Morávek

dieť aj v televízii, vidieť to naživo, na javisku – aj s tým, ako ľudia improvizujú pred davom, to je výnimočné. A potom, úžasné pri takýchto festivaloch je, že nie vždy je najlepšie hlavné pódium, ale práve „mimopódiá“. Tam, kde sú ľudia perfektne naladení, z duše ukážu, čo je v nich. Vykričia sa tam, vyskáčú... Keď človek vníma naozajstnú dušu človeka a jeho prejav, je to jedinečné. Kto to chce vidieť a zažiť, príde si na svoje. Môže si vyberať.

Vladimír Morávek,
kameraman, rezbár
a priateľ folklóru

Foto: © Natália Oravcová
a archív autora

KVALITATÍVNE ZLOMY FESTIVALU OD JEHO VZNIKU

Festival vo Východnej si získal svoje miesto v prezentácii najlepších interpretov, kolektívov dospelých a detí, ľudových tradícií našich predkov. Na jeho príprave sa podieľam bez prerušenia od roku 1971. Ako člen detského súbor Kriváň som však vystupoval po prvýkrát už na Slávnostiach piesní a tancov vo Východnej, ako sa festival v prvých rokoch nazýval, v roku 1958. Východná sa trvalým miestom pre toto vrcholné folklórne podujatie na Slovensku stala vďaka spätosti prostredia so živými prejavmi ľudového umenia, zanietosti miestnych organizátorov a vďaka sile tradícií, ale aj novým prvkom, ktoré sa postupne vnášali do prostredia i dramaturgie festivalu.

Prelomovým rokom smerujúcim ku skvalitneniu festivalu bol rok 1970, keď sa začala prestavba areálu podľa návrhu inžiniera architekta Viliama Grusku. Vznikli nová scéna, májka, východové brány, prehliadkové pódium, technické zázemie...

Amfiteáter stál do roku 2005, keď sa začalo s jeho búraním a s výstavbou súčasného. Škoda, že do tvorby nového nebola viac zainteresovaná folklórna obec a odborníci z celého Slovenska!

Od roku 1973 už ako profesionálny osvetový pracovník som prebral vedenie FS Kriváň a aktívne som sa zapojil do príprav FFV, nezabudnuteľné boli pre mňa *Prehliadky tichej*

krásy. Od roku 1974 ako nový prvok pribudli do amfiteátra dva stromy tichej krásy na vešanie ornamentníkov (zišlo sa ich vtedy 22).

Rok 1975 priniesol do amfiteátra ako nový prvok drevené plastiky – deviaty drevorezbári ako Meško, Siváň, Žilavá a ďalší vyrezali prvých 16 drevených sóch.

Roku 1976 majster Siváň starší vytetel z dreva súsošie nazvané *Cesta na trh* aj s drevenou kravou, ktorá sa stala stredobodom pozornosti i miestom stretávania návštevníkov FFV.

Oblúbený sprievod

Programy a dramaturgia FF bola vždy na vysokej úrovni, čoho zárukou bol Osvetový ústav, terajšie Národné osvetové centrum. Veľmi úzko som spolupracoval s jednotlivými tajomníkmi festivalu, režisérmi, osvetľovačmi, zvukármi, pracovníkmi výstav, ktoré sa v obci pripravovali... Za jeden z najzaujímavejších programov považujem sprievod obcou. Mohol by sa však vrátiť na miesta, odkiaľ vždy začínal, na nižný koniec obce. Za obnovu by podľa mňa stálo aj takzvané koleso v priestore Konča ulice smerom na železničnú stanicu. Tam bývali súťaže a poseďenia členov súborov.

Čo na festivale zmeniť?

Festival by sa mal propagovať stále a výzdoba okolia pripravovať nielen tesne pred festivalom. Drevené

pútače na križovatke ciest v Kráľovej Lehote a pred obcou Východná už 15. mája oznamovali termín festivalu.

V hladisku nového amfiteátra mne osobne napríklad chýbajú drevené vence tichej krásy s textilnými ornamentníkmi, ktoré harmonizovali s hudobným, speváckym a tanečným umením i s monumentálnou krásou okolitej prírody. Páčili sa mi aj drevené výstavné skrinky pri vstupe do amfiteátra, ktoré v menšej forme prezentovali drevorezbárov z celého Slovenska.

Stravovacie centrum i stánkový predaj rozličných gýčov a ne-suvenírov si zaslúžia väčšiu pozornosť. Netreba len vyberať poplatky. Zišli by sa nové a lepšie parkovacie miesta, dnes už nevyhovujúce, po ktorých roky voláme. Národné osvetové centrum by podľa mňa mohlo uvažovať aj o vybudovaní archívu či stálej výstavy FFV priamo v jeho amfiteátri. Boli by osožné pre celoročných návštevníkov aj pre študentov – folkloristov. Mnohí obyvatelia Východnej by radi poskytli svoje zachované fotodokumenty a písomné materiály. Aj osobne rád pomôžem pri realizácii tohto projektu.

Folklórny festival Východná považujeme za svoj. Zaslúži si ešte väčšiu pozornosť ako doteraz zo strany zainteresovaných inštitúcií, orgánov i samotných občanov Východnej. Aby spájal folkloristov a vytváral priestor na konzultácie a spoluprácu. Je to priestor aj pre prácu Združenia priaznivcov FFV, ktoré som spoluzakladal, ktoré však v súčasnosti, žiaľ, stagnuje.

Potešilo by ma, keby aj naša Folklorna skupina Kriváň (stála pri zrode FFV), ktorá čoskoro oslávi storočnicu, mala na festivale svoje osobitné postavenie. Je však dôležité, aby prezentovala zvyky, tance, spevy a obyčaje a mala čo najväčšie zázemie členov priamo z Východnej.

Keďže nielen FFV, ale aj ja mám tohto roku okrúhle životné jubileum, rád by som si zaželal, aby festival rástol, nikdy nezaničil a mal vždy dobrých programových a organizačných pracovníkov, ktorí ho nezaprú a budú ho robiť z lásky k ľudovému umeniu.

Vladimír Majerčík, folklorista, tanečník, rodlák z Východnej

Privítanka na FFV 2008 s vystúpenia FSk z Východnej, Važca, Štrby a Liptovských Sliáčov

Foto: © Mišo Veselský

A. Kalinka

CESTA SKLADATEĽA K SCÉNICKÉMU FOLKLÓRU

Vo folklóre som ani nevyrastal, ani ma k nemu nik nevedol. Zaujímam ma hudobno-dramatický žáner. Väčšinou sa venujem scénickej hudbe, teda hudbe, ktorá je spojená s divadlom. Nejakým spôsobom sa mi tam dostávali, zjednodušene poviem, folklórne motívy. Ale neboli vedomé. Naozaj som to nemal ani napozierané, ani napočúvané... Postupne som si to začal pomenúvať a tento žáner ma začal zaujímať viac. Odrazu som stretával ľudí, ktorí sa v tejto oblasti pohybovali, bez toho, že by som ich vyhľadával. A v tejto chvíli sa objavila otázka, akým spôsobom ako skladateľ, pokiaľ sa chcem venovať tomuto žánru, môžem takúto tvorbu realizovať. Veď v období, keď v ňom pracovali Andrašovan, Stračina, Suchoň a iní, mali k dispozícii klasiscký orchester, zbor. Naozaj sa na tom poctivo pracovalo. Dnes sú podmienky neporovnateľne horšie. V podstate žiadne profesionálne teleso nemá k dispozícii orchester ani zbor v klasickom ponímaní. Naposledy som pracoval s PULS-om. V tomto telese sú k takým podmienkam asi najbližšie. Majú komorný orchester, majú zbor a hlavne sa tam stal riaditeľom Vlado Marušin, človek, ktorý hľadá v dnešných časoch spracovanie folklóru, ktoré má ambíciu osloviť súčasného diváka bez toho, aby ho podceňoval alebo sa mu podkladal.

Ponuka pôvodnej tvorby padla na úrodnú pôdu

Ponúkol som Východnej, aby ako najväčší folklórny festival na Sloven-

sku začal priamo podporovať pôvodnú tvorbu v oblasti scénického folklóru alebo niečoho, čo sa môže spájať s folklórom a čo môžeme pomenovať súčasnou tvorbou. Úprimne povedané, v tejto chvíli je to pre mňa tak trochu krok do neznáma. Nikto z nás sa nemôže tváriť, že je tu nepretržitá tradícia takejto tvorby. Skôr si treba priznať, že začíname takmer od začiatku. Pokiaľ ide o tému, je v podstate veľmi prostá. Hľadanie vlastných koreňov, domova a s tým spojená potreba krásy v dnešnom kontexte. Pracujem s textmi Dobroslava Chrobáka a Milana Rúfusa a v projekcii sú použité fotografie Martina Martinčeka, ktorého tvorba bola hlavným impulzom, a ja sa iba pokúšam preniesť jeho prácu na javisko. Dať im nejakú zvukovú podobu. Cieľom je, aby sme začali (aby Východná začala) diskusiu na tému pôvodná torba, ktorá je inšpirovaná folklórom alebo z neho určitým spôsobom vychádza.

Andrej Kalinka,
hudobný skladateľ a autor
programu Korene a iné tvary

Foto: © Milan Soukup

OČARUJÚCA KRÁSA VÝCHODNEJ

Keď som pred 36 rokmi prišla ako pracovníčka Osvetového ústavu, predchodcu dnešného NOC, do nového amfiteátra vo Východnej, zatajil sa mi dych – očarila ma krásna citlivo spracované drevo uložené do prírody tak, ako by tam bola odjakživa. Výtvor hodný úcty, vystihujúci charakter, mentalitu i prírodu regiónu. Odvtedy som každoročne ako členka kolektívu, ktorý pripravoval a realizoval najkrajší sviatok nášho národa – Folklórny festival Východná, stretávala a spoznávala sa s množstvom ľudí – domácich i zo zahraničia. Tá pestrá trma-vrma účinkujúcich ma vždy iba utvrdzovala, koľko krásy sa skrýva v obrovskej a nevyčerpatelnej studnici našej tradičnej kultúry. Množstvo návštevníkov ma každoročne presvedča, že o túto krásu záujem neutecha.

Spomínať na zážitky, vzácné stretnutia, spoluprácu s ľuďmi, z ktorých mnohí už nie sú medzi nami, by dnes

G. Zajacová

asi bolo veľmi ťažké a trvalo by to dlho. Mnohé z toho mi zostalo hlboko v srdci.

Pocta matke a zrodu života

Pred niekoľkými rokmi, v ročníku venovanom matke a životu ako takému, sa začínal program scénou: Na pódiu bolo niekoľko postelí za *kútnymi* plachtami (kedysi nimi zastierali postel' šestonedielky po pôrode), po ich odtiahnutí na každej sedela mladá matka a na rukách mala dieťaťko vo *vigančeku* (košielka pre dieťaťko). Myslím, že v tom okamihu neostalo v amfiteátri ani jedno oko suché. A nasledovala, dnes by sme to nazvali, „standing ovation“.

Vtedy som si uvedomila, že týmto vrúcny vzťahom k národu a láskou k jeho umeniu nás obdarúva matka už s materinských mliekom. Vzápätí som si spomenula na svoju mamu, ktorá ma ako malé dieťa priviedla po prvý raz aj na festival do Strážnice. Preto mi dnes vo Východnej chýbajú programy typu *Prehliadka tichej krásy* či *Rodokmeň zeme...*

Folklórny festival Východná si však každoročne nájde svojich návštevníkov. Aj tých z radov odborníkov, aj tých, ktorým poskytuje zábavu, poznanie či poučenie. A o to nám všetkým ide. Som šťastná, že som toľko rokov mohla byť pri tom.

Mgr. Gabriela Zajacová,
odborná referentka NOC

Foto: © Štefan Cifra

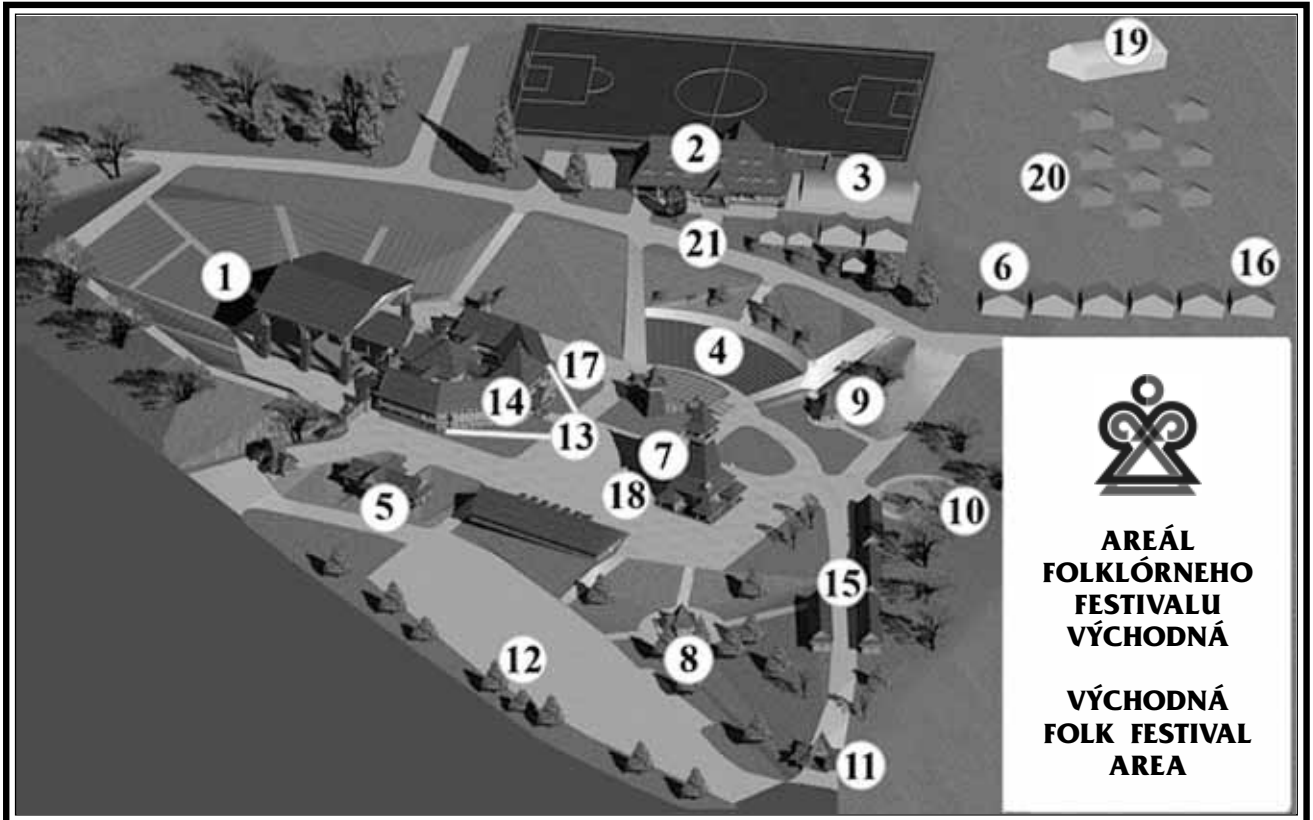

Z programu Ako zvoní život na Hlavnej scéne amfiteátra. Folklorný festival Východná 2008

Foto: © Mišo Veselský

Víťazi detskej speváckej súťaže Slávik Slovenska 2008 s operným spevákom maestrom P. Dvorským na Malej scéne Folklorného festivalu Východná (na mieste bývalej rampy)

LEGENDA / KEY

1. Veľká scéna / Large Stage 2. Kongresové centrum V.I.P. / Congress Centre V.I.P. 3. Stan Slovenskej televízie / Headquarters of the Slovak Television 4. Malá scéna / Small Stage 5. WC / Washrooms 6. Tlačové stredisko / Press Centre 7. Tvorivé dielne pre deti / Creative Workshops for Children	8. Pitná voda / Drinking Water 9. Liptovské tradície / Liptov Folk Traditions 10. Detský svet / Children's World 11. Vstupná brána / Entrance 12. Parkovisko len pre účinkujúcich / Parking Area for Performers only 13. Pokladňa / Cash Desk 14. Zdravotné stredisko / Health Centre 15. Ľudové remeslá / Folk Handicrafts	16. Hasiči / Fire Squad 17. Rozhlas a informácie / Internal Broadcasting and Information 18. Svet remesiel / World of Handicrafts 19. Stravovanie pre účinkujúcich / Catering for Performers 20. Občerstvenie pre návštevníkov / Refreshment for Visitors 21. Bankomat / Automated Teller Machine (ATM)

Národná osвета

mesačník pre rozvoj miestnej kultúry a záujmovej tvorivosti

NÁRODNÁ OSVETA sa ako jediné celoštátne médium v Slovenskej republike venuje kultúrno-osvetovej činnosti v podmienkach miestnej a regionálnej kultúry, záujmovej umeleckej tvorivosti, ochrane a podpore tradičnej a ľudovej kultúry, živým folklórnym prejavom, kultúrnej turistike, obnove vidieka, dokumentácii miest a obcí či kronikárstvu. Prináša informácie o aktivitách, hodnotenia kultúrnych podujatí a festivalov, recenzie a anotácie publikácií, ale aj pohľady na možnosti a rozvojové trendy miestnej a regionálnej kultúry na Slovensku.

Popri časopise vychádza aj mimoriadna príloha VÝROČIA s podtitulom Kultúrno-osvetová činnosť, záujmová umelecká činnosť a tradičná ľudová kultúra, ktorá lexikografickým spôsobom pripomína výročia žijúcich osobností, subjektov a podujatí v oblasti miestnej a regionálnej kultúry.

Ak si chcete časopis objednať, vyplnený **objednávkový lístok** zašlite poštou na korešpondenčnú adresu **Národné osvetové centrum, oddelenie pre vzťahy s verejnosťou, Námestie SNP 12, 812 34 Bratislava 1**, alebo faxom na číslo 02 / 204 71 160, alebo pošlite e-mail na adresu narodnaosveta@nocka.sk.

SLOVENSKÉ ELEKTRÁRNE

Logo generálneho partnera Folklorneho festivalu Východná 2009

Objednávkový lístok na časopis Národná osвета

Závazne sa prihlasujem na odber mesačníka pre rozvoj miestnej kultúry a záujmovej tvorivosti **Národná osвета**.

Meno a priezvisko alebo **názov inštitúcie:** .....

.....

Adresa odberateľa: .....

.....

Adresa, kam časopis posielat': .....

.....

Číslo účtu a dátum uhradenia predplatného (ak ho uhradíte bezhotovostne):

.....

Časopis už odoberáte: ÁNO – NIE (nehodiace sa prečiarknite).

Dátum:

Podpis:

Cena 1 čísla: 0,96 eur/29,- Sk

Ročné predplatné: 11,52 eur/348,- Sk

Počet čísel za rok: 12

Spravodaj Folklorneho festivalu Východná. Číslo: 1/2009. Vydalo **Národné osvetové centrum**. Spracovala **Národná osвета**, redakcia mesačníka pre rozvoj miestnej kultúry a záujmovej tvorivosti, Námestie SNP 12, 812 34 Bratislava 1, SR. **Index:** 48449. **ISSN** 1335-4515. **Šéfredaktor:** Štefan Cífra. **Redakcia:** Mgr. Oľga Silnická (odborná redaktorka), Mgr. Natália Oravcová (zástupkyňa šéfredaktora), akad. mal. Jozef Porubčín (výtvarný redaktor). **Tajomníčka redakcie:** Gabriela Taffernerová. **Softvérové spracovanie obálky:** Versus, a. s., Bratislava. **Softvérová a grafická úprava čísla:** Štefan Cífra. **Tlač:** X-print, spol. s r. o. **Uzavierka:** 26. 6. 2009. **Vyšlo:** 1. 7. 2009. **Nepredajné.**